

Grondwet geen eeuwige waarborg tegen de sharia

Opiniestuk Volkskrant 23 februari 2011, p. 21

Auteur: Mikhel Timmerman, docent Straf(proces)recht Radboud Universiteit Nijmegen

Het belang voor politici om zichtbaar te zijn en van zich te laten horen is evident. Hoe dichter verkiezingen naderen hoe groter dit belang wordt en ook dat spreekt (bijna) voor zich. In het huidige politieke klimaat lijkt het doen van ferme uitspraken een noodzakelijk onderdeel te zijn geworden van politiek succes. Harde uitspraken spreken mensen aan en wanneer die uitspraken zich richten tegen de islam dan lijkt dit nog sterker het geval te zijn. Nuance is niet aantrekkelijk en zeker in verkiezingstijd moet alles ferm en in hapklare brokken worden aangeleverd aan de kiezer. De uitspraak van Roel Kuiper, de lijsttrekker van de ChristenUnie bij de komende Eerste-Kamerverkiezingen, kan mijns inziens zo worden geduid. Kuiper stelt dat een verbod op de sharia desnoods in de Nederlandse grondwet moet worden opgenomen.

Bijna vijf jaar geleden was de grondwettelijkheid van de sharia ook al uitdrukkelijk onderwerp van debat. Toenmalig Minister van Justitie Piet Hein Donner stelde in 2006 dat wanneer de meerderheid van de Nederlanders de sharia zou willen invoeren de grondwet met dat doel zou moeten worden gewijzigd. Deze stellingname werd Donner niet in dank afgenomen en ook zijn eigen partij, het CDA, was het er pertinent mee oneens. Hoewel Donner zelf (natuurlijk) tegen de invoering van de sharia was en het volgens hem ging om het louter 'theoretische geval dat tweederde van de Nederlanders voor invoering zou zijn', gaf zijn opvatting wel blijk van een uitiem democratisch standpunt.

In een democratie is het volk de ultieme legitimatie van de politieke macht. Wetten kunnen gedrag van het volk beperken en het volk is in beginsel aan de gelding van de wetten gebonden. In laatste instantie is het echter altijd (de meerderheid van) het volk dat beslist over de gelding van wetten. Democratisch tot stand gekomen wetten kunnen namelijk altijd op democratische wijze weer ongedaan worden gemaakt en dat geldt ook voor de grondwet. De grondwet is niet heilig en kan gewijzigd worden, zij het dat er in dat geval een verlengde en verzwaarde wetgevingsprocedure geldt. Wanneer tweederde van alle Nederlanders voor de invoering van de sharia zou zijn, dan zou een grondwettelijk verbod dus op zijn hoogst de invoering in Nederland nog kunnen vertragen. Een grondwettelijk 'verbod' zou wat zand in de machine strooien maar meer ook niet. In die zin is een grondwettelijk verbod meer een symbool dan een 'echt' verbod.

Een democratie kan zichzelf op democratische wijze opheffen en de grondwet geldt alleen als grondwet zolang de meerderheid van Nederland van mening is dat de huidige grondwet waarden vertegenwoordigt die wij van bijzonder groot belang achten. Veranderende meerderheidsopvattingen leiden tot veranderende wetten en ook de grondwet is niet onaantastbaar. De politiek filosoof Chantal Mouffe noemt dit de *paradox van de democratie*. De Nederlandse rechtsstaat bestaat uiteindelijk bij de gratie van een meerderheid die hem steunt en de rechtsstaat kan de inhoud van democratisch tot stand gekomen wetten alleen beperken zolang de meerderheid van Nederland daar mee instemt.

Dat Roel Kuiper, zelf politiek filosoof, deze paradox heeft miskend lijkt me niet waarschijnlijk. Waarschijnlijker is het dat de druk om ferme uitspraken over de islam te doen hem te groot is geworden. Door te spreken over een grondwettelijk verbod wordt de indruk gewekt dat invoering van de sharia als gevolg daarvan uitgesloten zou zijn. Dit is niet het geval. Het was sterker geweest als Kuiper het belang van de rechtsstaat in zijn algemeenheid had onderstreept. De suggestie dat een

‘echt’ verbod op de invoering van de sharia mogelijk is lijkt toch vooral ingegeven vanuit het oogpunt van electoraal gewin. Hoe begrijpelijk de scoringsdrift van politici in verkiezingstijd ook is, de nuance mag niet uit het oog verloren worden. Politici moeten niet alleen roepen wat het volk (kennelijk) wil horen, maar hebben ook een plicht om uit te leggen wat de voorstellen feitelijk inhouden. Donner’s uitspraken tonen aan dat dergelijke opvattingen in de politiek niet sexy zijn en dat het weinig lofuitingen oplevert. De retoriek moet echter wel gelijke tred blijven houden met de inhoud van de voorstellen. Kuiper’s uitlatingen tonen aan dat dit in de hedendaagse politiek nogal eens lastig blijkt.